

Kaavoihin kangistunut? – Tutkimustiedon hyödyntäminen kaavoitusprosessissa

Lokakuussa 2014 järjestettiin kaupunkisuunnitteluun keskittyvä työpaja, jossa tutkijat, kaupungin viranomaiset ja kunnallispoliitikot pääsivät kurkistamaan toistensa tekemisiin. Työpajan tavoitteena oli edistää tutkijoiden, päätöksentekijöiden ja valmistelijoiden välistä vuoropuhelua ja etsiä keinoja tutkimustiedon tehokkaaseen hyödyntämiseen kaavoitusprosessin eri vaiheissa.

Kurkistus-työpajassa pohdittiin tutkimustiedon roolia kaavoituksessa

Kurkistus-työpajaan osallistui yli 50 Helsingin kaupungin ja Helsingin yliopiston asiantuntijaa, tutkijaa, opiskelijaa ja päätöksentekijää. Työpajan keskustelun heittäjänä käytettiin Helsingin Vuosaassa sijaitsevan Aurinkolahden jo päättyneitä kaavoitusprosessia¹. Tämän esimerkin kautta työpajassa seurattiin valmistelun etenemistä ja pohdittiin sen pohjalta tieteellisen tiedon merkitystä ja vaikuttavuutta prosessin eri vaiheissa. Keskustelua käytiin kaavoitusprosessin vaiheita noudatellen työryhmissä, jotka keskittyivät suunnitteluun, vaikutusten arviointiin, vuorovaikutukseen, päätöksentekoon ja kaavan toteuttamiseen.

Tiedon eri muodot kaavoituksessa

Kaavoituksen aikana tutkimustietoa ja muita tiedon muotoja (Kuvat 1 ja 2) hyödynnetään paljon, joskin niiden painotus vaihtelee prosessin myötä. Kaavoituksen tavoitteiden tulisi perustua yhdessä tuotettuun tietoon (Kuva 3). Poliittisesti asetetut tavoitteet ovat arvoalin-

Kuva 1. Keskustelun aikana esille nousseet tiedon eri muodot

- Faktatieto
- Kokemuksellinen tieto
- Tutkimustieto
- Kulttuurinen tieto
- Sosiaalinen tieto
- Maallikkotieto
- Tieteellinen tieto
- Ympäristötieto
- Yhdessä tuotettu tutkimustieto
- Kokemusperäinen tieto
- Asiantuntijatieto

toja ja kompromisseja, ja tieteellinen tieto on vain yksi osa päätöksentekoprosessin vaakakupissa. Tutkimustietoa hyödynnetään kaavoitusprosessin kaikissa

¹ Vuosaari -Kaupunki meren rannalla. 2005. Kaupunkisuunnitteluvirasto, Helsingin kaupunki. Saatavilla: http://www.hel.fi/hel2/ksv/julkaisut/esitteet/esite_2005-9_fi.pdf

Kuva 2. Tietoa voidaan tyypitellä moni tavoin. Tässä jaamme keskustelun aikana esille nousseet tiedon muodot kolmeen tyyppiin. Kaikki kolme tyyppiä voivat tuottaa ympäristö-, kulttuurista tai sosiaalista tietoa. Transdisciplinaarinen eli yhdessä tuotettu tieto (co-design) hyödyntää kaikkia kolmea tietotyyppiä.

Asiantuntijatieto

Erityistä osaamista tietystä asiasta, kohteesta tai ympäristöstä, joka on opittua, omien kokemusten kautta ja/tai perinnettä. Asiantuntijuus on aina asia-, kontekstisidonnainen ja siihen liittyy myös valtakysymyksiä – kenellä on oikeutus kutsua itseään asiantuntijaksi?

Maallikkotieto

Asukkaiden kokemuksellinen tai kokemusperäinen tieto, perinnetieto ja/tai paikallistieto asiasta tai kohteesta. Maallikkotieto voi olla ympäristötietoa alueesta, perinnettietoa kulttuurisista toimintamalleista tai sosiaalisesti jaettua tietoa.

Tieteellinen tieto

Tieteellisellä tiedolla tässä yhteydessä viitataan tutkimustietoon, jonka tieteellinen laatu ja luotettavuus perustuu tieteenalan yleispätevin kriteerein ja julkaistut tulokset on vertaisarvioitu.

vaiheissa, mutta eniten sille koetaan olevan merkitystä kaavaprosessin alkuvaiheessa (Osallistumis- ja arviointisuunnitelman vaiheessa eli OAS) ja jopa ennen sitä, kun asetetaan poliittisia tavoitteita (Kuva 4).

Tutkimus- ja asiantuntijatietaa tavoitteiden vaikutuksista esim. talouteen, liikenteeseen, energiatalouteen, ihmisten hyvinvointiin ja ympäristöön liittyen kaivataan. Pelkästään ympäristöön kohdistuvissa tietotarpeissa tulevat mukaan useat eri tieteenalat hydrologiasta biologian kautta aina ekologiaan ja geologiaan asti. Tutkimuksen kehittämisiä teorioita ja malleja voidaan hyödyntää kaavoituksen eri vaiheissa.

Kuva 3.

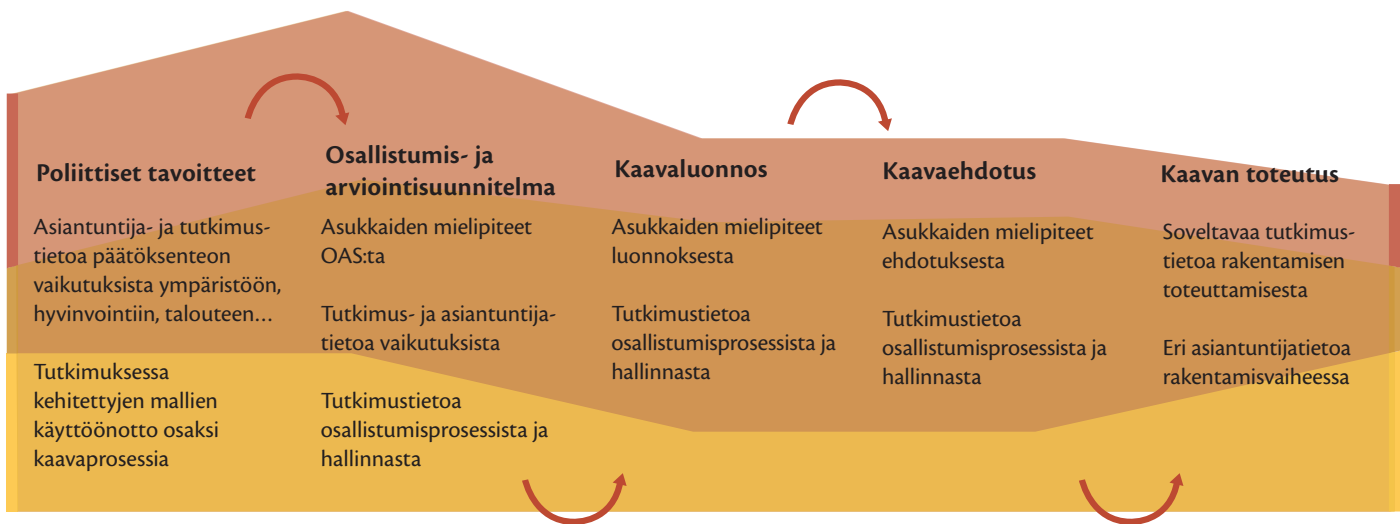

Maallikkotiedon osuus vahvistuu osallistumisen kautta kaavan kolmessa vaiheessa (OAS, luonnos ja ehdotus). Olemassa olevaa vuorovaikutteisuuden tutkimusta ja uusia menetelmiä tulisikin hyödyntää enemmän tulevien osallistumisprojektien onnistumiseksi parhaalla mahdollisella tavalla. Esimerkkinä mainittiin pehmo-GIS, jolla asukkaiden kokemuksellista tietoa voidaan kiinnittää fyysisiin paikkoihin karttakäyttöliittymän avulla ja tällä tavoin edesauttaa mahdollisten ristiriitojen ratkaisua.

Tutkimustiedon hyödyntäminen ja esille tuominen nähdään tärkeänä myös onnistuneen vuorovaikutuksen ja osallistumisen kannalta, sillä tieteelliset perustelut ovat tärkeitä myös asukkaille, ja suomalaiset haluavat tutkimustietoa käytettävän enemmän yhteiskunnan päätöksenteossa².

Kaavan toteuttamisvaiheessa tieteellisen tiedon määrä on vähäinen ja rakentamisvaiheessa hyödynnetään eniten teknistä asiantuntijuutta tai kaivataan soveltavaa tutkimustietoa esim. viherrakennusratkaisuista (Kuva 4).

² Tiedebarometri 2013. Tieteen tiedotus. Saatavilla: www.tieteentiedotus.fi/files/Tiedebarometri_2013_net.pdf

Miksi tiedon tuottaja ja käyttäjä eivät kaavoituksessa kohtaa? – esimerkkejä pullonkauloista

Erilaiset aikaikkunat. Tutkimustieto on usein luonteeltaan epävarmaa ja itseään korjaavaa, mutta suunnittelun ja päätöksenteon aikaikkunat vaativat tuloksia nopeasti, tiiviisti ja yksinkertaistetussa muodossa.

Tutkijan maailma ei kohtaa reaali maailmaa. Tutkijat tuottavat suuret määrät tietoa, mutta eivät välttämättä tunne kaavoitusprosessia eivätkä tiedon tarpeita tarpeeksi hyvin, jotta osaisivat tiedottaa tuloksistaan oikeille tahoille oikeassa ja tarpeeksi varhaisessa vaiheessa.

Tiedeyhteisö ei palkitse yhteiskuntavaikuttamisesta. Laajempi ongelma on, etteivät yliopiston tai akateemisen yhteisön palkitsemiskäytännöt rohkaise tutkijoita suomenkieliseen paikallisesti käytävään yhteiskunnalliseen keskusteluun.

Tutkija ja kaavoittaja eivät törmää toisiinsa. Käytännön ongelma tiedonkulussa on vuorovaikutuksen ja kohtaamispaikkojen puute.

Kuva 4. Eri tiedon tyyppien rooli ja merkitys kaavoitusprosessin aikana.

Kielimuuri. Akateemisen tiedon esitystapa ei tavoita tiedon tarvisijaa. Tietoa pitää esittää ja jalostaa yhteistyössä viranomaisten ja suunnittelijoiden ja päätöksentekijöiden kanssa. Tutkijan pitää kysyä, millaisessa muodossa ja millaisina visuaalisina kuvaajina tieto välittyy suunnittelijan käyttöön.

Miten tutkimustietoa voitaisiin paremmin hyödyntää?

Yliopistojen ja kaupunkien välistä läheistä yhteistyötä tulisi keskustelijoiden mukaan lisätä. Päähuomiot liittyivät henkilökohtaisten suhteiden tärkeyteen, tiedon muotoon ja yhteisen kielen löytämiseen, riittävän ajan varaamiseen yhteistyölle, kohtaamisten paikkojen luomiseen ja sekä tiedon tuottajien että käyttäjien aktiivisempaan toimintaan.

Vuoropuhelu osapuolten välillä lisäisi molemminpuolista toimintatapojen tuntemusta, joka vuorostaan voisi

lisätä tiedon ja ideoiden yhteistuotantoa (co -design). Tiiviimmän yhteistyön kautta myös perinteiselle yliopistoissa tehtävälle akateemiselle tutkimukselle voisi löytyä uusia jakelukanavia. Käytännössä tämä voisi tarkoittaa esimerkiksi seuraavaa:

- ☞ Tieteellisen tutkimuksen roolia kaavoitusprosessissa vahvistetaan yhteisprojektien kautta. Helsingissä tämä voisi käytännössä näkyä yliopiston sekä kaupungin tietokeskuksen ja ympäristökeskuksen välisen yhteistyön lisääntymisenä.
- ☞ Tutkimustietoa välitetään ja vuoropuhelua lisätään olemassa olevien foorumien kautta seminaarien ja työpajojen välityksellä. Esimerkiksi aluerakentajien kokoukset keräävät säännöllisesti yhteen kaikki Helsingin alueella rakentavat tahot. Kokouksen temasta riippuen aihealueeseen parhaiten perehtyneet tutkijat voisivat kokouksissa valottaa aihetta tutkimuksen näkökulmasta ja verkostoitua.

Suosituksia tieteelliseen tietoon perustuvaan kaavoitusprosessiin

Kurkistus-työpajan osallistujien puheenvuoroista kokosimme eri toimijoille seuraavat suositukset tieteellisen tiedon käytön lisäämiseksi kaavoitusprosessissa.

Tutkijoiden tulisi...

- ☞ olla aktiivisempia tutkimustiedon esille tuomisessa eri foorumeiden kautta
- ☞ puhua rohkeammin tutkimustuloksista alustavalla tasolla työn ollessa vielä kesken
- ☞ tuottaa tietoa jalostetussa muodossa - tiivistäminen, yleiskielisyys, hyvä visualisointi ja sopivat avainsanat ovat olennaisia, jotta tiedon käyttäjät paitsi löytäisivät tiedon, pystyisivät sitä hyödyntämään

**TUTKIJA JA KAAVOITTAJA EIVÄT
TÖRMÄÄ TOISIINSA. KÄYTÄNNÖN
ONGELMA TIEDONKULUSSA ON VUO-
ROVAIKUTUKSEN JA KOHTAAMIS-
PAIKKOJEN PUUTE.**

- ☞ järjestää koulutusta tieteellisen tiedon hyödyntämisestä ja tilaisuuksia uusista tutkimustuloksista
- ☞ tuottaa uutta tietoa suunnitteluprosessien kehittämiseksi esimerkiksi asukkaiden kokemuksista asuinalueistaan, suunnittelun toteutustavoista ja vuorovaikutuksesta
- ☞ tuottaa tietoa rakentamisen vaikutuksista luontoon eri tasoilla (paikallisesti-seudullisesti) sekä laajoista taloudellisista ja sosiaalisista vaikutuksista.

Virkamiesten tulisi...

- ☞ seurata aktiivisesti oman alan tutkimusta
- ☞ osallistua tieteellisen tiedon käyttämisen tilaisuuksiin ja koulutuksiin
- ☞ antaa selkeämpiä tehtävänantoja ja asettaa tavoitteita tiedon tuotannolle
- ☞ käydä avointa keskustelua kaavoituksen tietotarpeista ja

- ☞ hyödyntää vuorovaikutteisuuden tutkimusta osallistumisprosessien toteutuksessa

Poliitikkojen tulisi...

- ☞ perehtyä aktiivisesti uusimpiin tutkimuksiin ja käyttää alan asiantuntijoiden valmistelutietoa
- ☞ tehdä rohkeita avauksia ja välttää selkeiden tutkimustulosten kanssa ristiriidassa olevien poliittisten päämäärien tavoittelemista
- ☞ käydä avointa keskustelua kaavoituksen tietotarpeista
- ☞ vaatia luotettavaa tieteellistä tietoa päätöksenteon tueksi
- ☞ suhtautua kriittisesti mediaan, joka usein vaikuttaa liikaa päätöksentekoon ja asuinalueiden kehitykseen.
- ☞ luoda uusia, pysyviä yhteistyön rakenteita, joissa tieteellistä tietoa ja asiantuntemusta käytetään kaupunkisuunnittelun perustana

Julkaisu on osa Puheenvuoroja Ympäristötiedon foorumin tilaisuudesta -sarjaa. Ympäristötiedon foorumi on vuonna 2010 perustettu verkosto, joka edistää ajankohtaisen, tieteellisen ympäristötiedon käyttöä yhteiskunnallisessa päätöksenteossa.

www.ymparistotiedonfoorumi.fi

Julkaisu on koostettu Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen, Helsingin yliopiston ympäristötutkimuksen ja -opetuksen yksikön HENVIn ja Ympäristötiedon foorumin 20.10.2014 järjestämästä Kurkistus-työpajasta: Aurinkolahti ja tutkimustiedon hyödyntäminen kaavoitusprosessissa. Tämä julkaisu perustuu tilaisuudessa käytyihin työpajakeskusteluihin ja niistä koostettuihin yhteenvetoraportteihin, joita työstivät Helsingin yliopiston maisterivaiheen opiskelijat Katriina Ahokas, Laura Ahopelto, Vilhelmiina Harju, Jutta Harjunen, Milja Heikkinen, Veera Helle, Minna Hietanen, Johanna Hirvikallio, Jutta Juvenius, Vilja Kamppila, Marjo Patama, Olli Puroila, Johanna Rahunen ja Lari Teittinen. Julkaisun ovat koonneet Kirsi-Marja Lonkila, Kati Vierikko ja Janna Pietikäinen.

Helsingin kaupunki

HELSINGIN YLIOPISTO

**Ympäristötiedon
foorumi**

